

N.ŠIMAC: GLAD

Autor Administrator

Internacionala gladi i kruh naš svagdašnji

dr. Neven Šimac, Svijetlo rijeèi, lipanj 2008.

Posljednjih su se godina dogodile znaèajne, nažalost nepredviđene promjene, i njihov kombinirani uèinak ugrožava stabilnost i mir u svijetu. Velika poskupljenja osnovnih na-mirnica siromašnih - riže za 75%, pšenice za 120% u samo dva mjeseca - zazvonila su na uzbunu i aktualizirala veæ zaboravljenu dvojbu: može li Zemlja prehraniti sadašnje puèanstvo svijeta?

.....

Uprenapuèenim gradovima treæeg svijeta, od Senegala do Madagaskara i Egipta, od Bangladeša do Indonezije i Haitija, izbili su minulih mje-seci krvavi neredi i pobuna sirotinje koja više nije u stanju priskrbiti ni za životni mi-nimum. Velika poskupljenja osnovnih na-mirnica siromašnih - riže za 75%, pšenice za 120% u samo dva mjeseca - zazvonila su na uzbunu i aktualizirala veæ zaboravljenu dvojbu: može li Zemlja prehraniti sadašnje puèanstvo svijeta?

Struènjaci nas spremno razuvjeravaju: ne samo da može, nego nikad svijet nije proizvodio toliko i tako raznovrsne hrane kao danas. Osim toga, Organizacija UN za hranu i poljoprivredu (FAO) predviđa da æe u ovoj godini svjet-ska proizvodnja žitarica porasti za 2,6%. I, premda se prièuve prehranbenih proizvo-da posvuda smanjuju, hrane još ima do-voljno, ali ona svojom cijenom postaje sve nedostupnija najsiornašnijima, buduæi da više od milijarde ljudi na Zemlji raspolaže s manje od 1 eura na dan i sve daje na hranu i vodu.

Za razliku od tih, najsirotijih, amerièka obitelj troši na hranu u pro-sjeku 7% svojih prihoda, francuska oko 15%, poljska 25%, egipatska 40%, ali zato u velikom broju zemalja treæeg svijeta na hranu se troši između 50 i 70% prihoda. U Bangladešu, zemlji od 150 milijuna duša, jedna petina puèanstva kronièno gladuje i to još prije najnovijih poskupljenja, koja su daleko najveæa u posljed-njih 17 godina. Što se dogodilo i mogu li se cijene hrane "primiriti"?

Posljednjili godina dogodile su se značajne, nažalost nepredviđene promjene i njihov kombinirani učinak ugrožava stabilnost i mir u svijetu. Prvu promjenu, povećanje svjetskog pučanstva, nitko nije smio zanemariti. Po procjenama OUN, danas je na svijetu 6,7 milijarda ljudi, a bilo bi ih i mnogo više da nije bilo pojave novih i oživljavanja starih bolesti (sida, malarija, tuber-kuloza ...).

Drugu promjenu nije bilo moguće predvidjeti, a ta je da će visok i stalan gospodarski rast Indije (1,1 milijarda dužana) i Kine (1,3 milijarde) mijenjati njihove potrebe za energentima, ali i prehranbene zahtjeve, posebice potrošnju mesa i mlijeka. A za ove proizvode treba velikih količina žitarica za stoenu hranu, pa je posvuda došlo do smanjenja pričuva. Ove su sada na najnižoj razini u posljednjih 25 godina jer je zadnjih triju godina žetva u glavnim žitnicama svijeta, SAD, Kanadi, Ukrajini, Australiji... bila slaba.

Treći čimbenik su klimatske promjene izazvane djelovanjem čovjeka, koje više ni okorjeli manipulatori javnog mnijenja ne pokušavaju nijekati. Suše, poplave i uragani - od Australije i Bangladeša do Kazahstana, kao i krajnje oštre zime - od SAD i Rusije do Kine, utjecale su na žetvu i, susljedno, na količinu i cijenu hrane.

A kad se tome doda i četvrta promjena, sve veća ratarska proizvodnja za "biogoriva" (repice, kukukuruta ...), a to znači veću potrošnju vode i bezobzirni je krčenje šuma, onda je još jasnije zašto je manje hrane na tržištu. Pa iako u EU "agro-gorivo" predstavlja tek 2% ukupne poljoprivredne proizvodnje, treba znači da u SAD već 20% kukuruza odlazi na proizvodnju etanola, a sve manje na izvoz u Meksiko, gdje je kukuruz jedna od osnovnih prehranbenih namirnica. Ekonomist svjetskog glasa i savjetnik glavnog tajnika OUN, Jeffrey Sachs upozorava vlasti SAD i EU da su se prebrzo odlučile na korištenje poljoprivrednih površina za "agro-goriva", jer pričuve hrane opadaju, a cijene rastu.

Sve ove poteškoće koriste promicatelji genetski izmijenjenih organizama (GIO), ne bi li nametnuli svoju "robu" svima, pa i zemljama koje, pokušajući naći opreza, žele očuvati svoju proizvodnju, smatrajući da još nije znanstveno dokazana neškodljivost mnogih GIO, ali i sumnjaju u to da GIO uopće mogu povećati ratarske prinose. Uostalom, nametanje GIO samo povećava ovisnost ratarstva siromašnih zemalja o multinacionalnim tvrtkama, koje su vlasnice patenata GIO i koje po toj, monopolskoj osnovi prodaju sirotinji sjemenje GIO.

Posljednja, ali ne manje važna promjena tiče se naglog upada spekulativnih fondova (hedge funds) na tržište sirovina, navlastito žitarica. A kako svjetska financijska kriza još traje, kockarski kapitalizam je odlučio "zasjesti za

stol sirotinje" - to je vrhunac nemoralnosti. Osim toga, danas je očito da su međunarodne financijske institucije pogriješile usmjeravajući siromašne zemlje na "veliku proizvodnju", za svjetsko tržište - koje je plijen i razbojnište spekulativnih fondova - umjesto da proizvode za prehranjivanje vlastitog pučanstva.

U institucijama EU posljednjih se tjedana lome koplja oko dvaju pitanja vezanih za poskupljenje hrane. Prvo se tiče odluke da se do 2020. godine proizvodi 20% goriva iz obnovljivih izvora, tj. pretežno iz ratarskih kultura. Drugo se odnosi na ograničavanje proizvodnje pšenice, mlijeka i mesa, koje je poljoprivredna politika EU uvela još prije petnaestak godina. Ovakva se politika danas pokazuje i u budućnosti da i Europa doživljava prehrambeni "udar". Pitanje je, nije li već i onda trebalo predvidjeti da će hrana vrlo brzo postati "oružje budućnosti"?

I, konačno, nisu li već niz godina međunarodne institucije kao što je FAO upozoravale da hrane može i uzmanjkati, te da će njezina proizvodnja biti sve skuplja? Suvremena poljoprivreda je, naime, veliki potrošač ne samo energije, nego i vode, koju ne plaća, ili nedostatno plaća, posebice ne plaća povećanje voda koje zagađuje.

Zar je trebalo čekati da Svjetska banka objavi da je prosječna svjetska cijena prehrambenih proizvoda u posljednje tri godine porasla za 87%, pa da otpočne otrežnjivanje? A nije li upravo i ta banka bila jedna od onih međunarodnih financijskih institucija, koje su nametale liberalizaciju po svaku cijenu, izlažući tako varijacijama cijena posebice siromašne zemlje koje su u stanju izvoziti jedino hranu i tekstil? Nije li i ta banka isto tako kumovala potpunoj liberalizaciji financijskog tržišta, pa danas svijetom vlada novac i profit, a ne rad i građanin?

Danas se pred sve ponovo postavlja staro pitanje: nije li jedna od temeljnih funkcija države osigurati uvjete, pravne, upravne i tržišne za prehranjivanje svog pučanstva? Odnosno, kako osigurati prehrambenu sigurnost građana, dapače prehrambenu suverenost država? Nobelovac ekonomist Amartya Sen, koji je podrijetlom iz siromašnog i glavnog Bengala, odavno upozorava da glad nije fatum, nego apanaža nedemokratskih režima. U demokratskim državama "dobrog upravljanja" gladi nema jer su vlasti dužne postupati transparentno i polagati račune građanima.

Vlasti se moraju brinuti ne samo za urbano, nego i za ruralno pučanstvo, te organizirati tržište tako da viškovi budu na tržištu, svima dostupni. Nevolja je danas u tome što zbog rasta cijena hrana prestaje biti dostupna golemom broju ljudi. Za njih, uostalom, hrana nikad i nije bila jeftina. Stoga i bivši ministar Jean Ziegler, izvijestitelj OUN za pitanje "prava na prehranu" i upozorava da svijet ulazi u "dugo razdoblje nereda, sukoba i valova regionalnih poremećaja koje neće biti moguće kontrolirati".

